

Szűsz Szilvia

Brit haderőreform, 2010–2014

Az elemzés egy, az európai és transzatlanti biztonsági rendszer tagjai között kiemelkedő jelentőségű, méretű és működését tekintve kifejezetten professzionális fegyveres erővel rendelkező állam, az Egyesült Királyság¹ haderőreformjának lényegi elemeit tárja fel. A szerző átfogó tanulmány keretében vizsgálja a 2010-ben elindított brit haderőreform folyamatának részleteit, valamint értékeli a gazdasági világválság hatásának következményeként jelentkező forrásszűkösséggnek a brit védelmi szektorra gyakorolt hatásait. Ismerteti a 2010-ben végrehajtott brit Stratégiai Védelmi és Biztonsági Felülvizsgálat (Strategic Defence and Security Review – SDSR) következményeként kidolgozott haderőreform céljait, a fegyveres erők rendszerének strukturális átalakításához felhasználandó eszközöket, valamint a haderő megújításának várható hatásait. E forrásokra építve von le következtetéseket a „haderőreform” keretein belül átalakuló brit képességfejlesztés várható eredményeire vonatkozóan.

A 2010. évi Stratégiai Védelmi és Biztonsági Felülvizsgálat

A nemzetközi közösség tagjai már 2007-ben érzékelték a gazdasági és pénzügyi szektor működésének lassulását, majd a negatív előrejelzések alapján az államoknak szembesülniük kellett azzal a ténnyel, hogy kénytelenek felkészülni egy pénzügyi-gazdasági válság következményeire. A kialakult gazdasági világválság 2008-tól máig tartó hatásokkal nemcsak az államok iparára, mezőgazdaságára vagy fiskális rendszereire rótt igen jelentős terhet, hanem a nemzeti biztonságnak és az államok nemzetközi rendszerben betöltött státuszának fenntartását szolgáló egyik alapvető tényezőre: a haderő finanszírozására, fenntartására, alkalmazására és fejlesztésére is.

A 2010-ben kezdődő haderő-átalakításra döntően két kényszerítő tényező miatt került sor: egyrészt a dinamikusan változó biztonsági környezetben érzékelt és a jövőre prognosztizált fenyegetések, a brit haderő feladatainak várható változása (az afganisztáni műveletek végéhez közeledve), másrészt a fent említett gazdasági válságból eredő fiskális megszorítások. A megalapozott átalakításhoz pontos és helytálló helyzetértékelésre volt szükség, ezért 2010-ben a brit kormány utasítást adott a Nemzeti Biztonsági Tanács (*National Security Council*) létrehozására, amelynek feladata az ország új Nemzeti Biztonsági Stratégiájának² elkészítése, valamint a Stratégiai Védelmi és Biztonsági Felülvizsgálat³ végrehajtása volt.

1 Az ország hivatalos megnevezése Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága, ami az angolszász szakirodalomban rövid formájában United Kingdom néven szerepel, az elemzésben pedig ennek megfelelőjeként az Egyesült Királyság megnevezést használjuk. (Nagy-Britanniára csak a vizsgált stratégiai dokumentumokkal kapcsolatban utalunk, mert ezekben a brit kormány következetesen a Britain megnevezést használta.)

2 A Strong Britain in an Age of Uncertainty: The National Security Strategy. *gov.uk*, 2010. október.

3 Securing Britain in an Age of Uncertainty: The Strategic Defence and Security Review. *gov.uk*, 2010. október.

A Nemzeti Biztonsági Stratégia az ország nemzetközi biztonsági környezetének értékelése, az érzékelt fenyegetések alapján vázolta az Egyesült Királyság biztonság- és védelempolitikai jövőképét és ennek részeként a fegyveres erőkre háruló feladatokat a következő évtizedben. Már a stratégia címe – *Erős Nagy-Britannia a bizonytalanságok korában* – rámutatott a tervezési bizonytalanság nehézségére és a rugalmas megközelítés szükségességére. Így bár az elkészült felülvizsgálati jelentésben a Nemzeti Biztonsági Tanács 2020-ig végrehajtandó hosszú távú stratégiát fogalmazott meg, nyitva hagyta a lehetőséget egy 2015-ben megismételhető felülvizsgálat megvalósítására. (2015-ben mind az afganisztáni műveletek előző évi lezárása és tanulságai, mind az akkor esedékes parlamenti választások eredménye függvényében előfordulhatnak kisebb változások a brit védelempolitikában és annak finanszírozásában.) Ez alapján a Védelmi Minisztériumnak lehetősége adódhat a 2015 és 2020 között fennmaradó öt évben finomítani és pontosítani, esetleg egyes részterületeken módosítani haderőreformjának céljait.

Mint arra Selján Péter is rámutatott: „A 2010 októberében elkészült védelmi felülvizsgálat funkciója pedig kettős volt; egyrészt reálisan kellett bemutatnia és értékelnie a brit fegyveres erők – szélesebb értelemben az egész védelmi szektor – helyzetét, és azonosítani azokat a területeket, ahol változtatásokra volt szükség (a nem hatékony működés, az elmaradt fejlesztések, a felmerülő új igények vagy a forráshiány által kikényszerített forráscsökkentés⁴ következtében). A stratégiai felülvizsgálat így a Nemzeti Biztonsági Stratégia »feladatszabása« és a védelmi szektor aktuális helyzete alapján rögzítette a brit haderőreform legfontosabb alapelveit és irányait, a 2020-ra kialakítandó új haderőmodell létrehozásához szükséges elérendő célokat. A védelmi szektor átfogó reformját jól érzékeltetik a legfrissebb brit stratégiai dokumentumok körét bővítő védelmi ipari technológiai és hadfelszerelési stratégiák: a 2010 decemberében kiadott Zöld Könyv,⁵ valamint a 2012 februárjára elkészített Fehér Könyv⁶ is.”⁷

A 2010-ben kiadott SDSR-jelentés egyrészt összegezte a brit kormány nemzeti érdekérvényesítésének lehetőségeit, az Egyesült Királyság nemzeti biztonságának fenntartásához szükséges döntéshozatali eljárásban alkalmazandó alapelveket, másrészt újraértékelte a változó stratégiai környezetből fakadó kihívások kezeléséhez szükséges képességeket. A stratégiai védelmi felülvizsgálat továbbá kitért arra, hogy az Egyesült Királyságnak pontosan milyen tényezőket kell figyelembe vennie a nemzetközi rendszerben betöltött helyzetének és szerepének megőrzése érdekében.⁸ A fent említett célok eléréséhez elengedhetetlen az Egyesült Királyság katonai képességeinek megújítása, valamint a fegyveres erő használatának és finanszírozási rendszerének megreformálása. A felülvizsgálati dokumentumban foglaltak szerint a növekvő hosszú távú kockázatok és fenyegetések fényében olyan átfogó megközelítést szükséges kialakítani, amelynek segítségével könnyebben és

4 A Nemzeti Biztonsági Stratégia alapvetéseire épülő védelmi stratégia jelentős, mintegy 8%-os költségcsökkentést irányzott elő, melynek részeként az előző kormány által hátrahagyott, hozzávetőleg 38 milliárd fontos (60 milliárd dolláros) hiányt is orvosolni kívánták. Egyes vélemények szerint ez reálértékben 20-30%-os költségcsökkentést is jelenthet a védelmi szférában 2020-ig. Molnár Ferenc: *Kockázatok, stratégiák és a gazdasági válság. SVKK Elemzések*, 2012/13. 3. o.

5 *Equipment, Support and Technology for UK Defense and Security: A Consultation Paper. gov.uk*, 2010. december.

6 *National Security Through Technology. gov.uk*, 2012. február.

7 Selján Péter: *Mérlegen a NATO-tagállamok: Nagy-Britannia. biztonságpolitika.hu*, 2013, 3–4. o.

8 Cornish, Paul: *Evaluating the 2010 Strategic Review. Chatham House*, 2010. október.

gyorsabban lehet felismerni és kezelni az országgal szembeni veszélyeket. Az SDSR értelmében elsősorban a konfliktusok megelőzésének képességére, valamint olyan képességek kifejlesztésére van szükség, amelyek segítségével képesek lesznek a jövő kihívásaihoz alkalmazkodva fenntartani az ország biztonságát.⁹

Az SDSR két konkrét területét vizsgálta a brit haderő átalakításának: számba vette egyrészt a fegyveres erő kiképzéséből, felszereléséből és alkalmazásából, valamint a haditechnikai eszközpark amortizációjából és képességfejlesztéséből fakadó védelmi kiadásokat és azok lehetséges optimalizálását, másrészt elemezte az Afganisztánban zajló stabilizációs műveletekben történő brit részvételnek a haderő működésére gyakorolt aktuális és várható hatásait. Az így összeállított jelentés 2014-ig tartó, összességében a brit GDP 2,7 százalékát kitevő, 38 milliárd font értékű védelmi költségvetés-csökkentést irányozott elő. Mindezek alapján a brit védelmi szektort ért költségvetési megvonás a világon a második legnagyobb volt az Egyesült Államokban tervezett kiadáscsökkentés után.¹⁰

Annak tükrében, hogy az afganisztáni katonai műveletekben vállalt brit szerep a közép-ázsiai országban folyó stabilizációs műveletek megindításától kezdve a második legnagyobb az Egyesült Államok részvétele után, a brit stratégiai védelmi felülvizsgálat is kiemelt jelentőséggel kezelte a válságreagáló műveletben alkalmazott fegyveres erők és haditechnikai eszközök kérdését. Az SDSR természetes módon előtérbe helyezte annak megvitatását, hogy a haderőreform megfelelő végrehajtásához elengedhetetlen a fegyveres erők műveleti terhelésének csökkentése. A felülvizsgálatban vázolt jövőkép – és a NATO szövetségi stratégiája – szerint a brit hadsereg Afganisztánban szolgáló egységeinek 2014 végéig át kellett adniuk a katonai műveletek irányítását és végrehajtását az Afgán Nemzeti Biztonsági Erőknek. A felülvizsgálatban foglaltak alapján a feladatok fokozatos átruházását követően 2015-től az Afganisztánban maradó brit katonák csak az afgán biztonsági és rendvédelmi erők kiképzésére és képességfejlesztésére fognak koncentrálni.¹¹ Ennek értelmében az SDSR kiadását követően meg is született a döntés a nemzetközi ISAF- és nemzeti keretben zajló *Operation Herrick*-misszióból történő fokozatos csapatkivonásról. Így a 2009-es 9500 fő körüli csúcslétszámhoz képest 2013 végére körülbelül 5200 főre csökkent az Afganisztán területén állomásozó brit csapatok létszáma,¹² majd 2014. október 26-án, amikor az utolsó brit katona is elhagyta Camp Bastiont, a brit haderő harcoló műveletei befejeződtek az országban.¹³ A NATO 2015-ben kezdődő *Operation Resolute Support* műveletében legfeljebb 500 brit katona részvételét tervezik támogató-kiképző (tehát nem harcoló) műveletekben.¹⁴

A haderőreform következtében azonban az Egyesült Királyságnak nemcsak az afganisztáni műveletekben, hanem általánosan a nemzetközi békefenntartásban való szerepvállalása is fokozatosan csökken. Irakban 2003-ban 18 000 fővel vett részt a katonai műveletekben,

9 Carter, Nick: *Transforming the Army for New Strategic Circumstances. Imperatives for Change. The British Army Journal*, 2012.

10 Háda Béla – Csiki Tamás – Varga Gergely: *Védelmi és haderőreformok Európában – a belga, holland és brit példa. A brit védelmi felülvizsgálat. Nemzet és Biztonság*, 2011. 5. sz. 59–63. o.

11 Carter, Nick: i. m.

12 *Troop numbers and contributions. isaf.nato.int*, 2014.

13 *British Troops Leave Helmand Province for the Last Time. gov.uk*, 2014. 10. 27.

14 *UK Ends Afghan Combat Operations. bbc.co.uk*, 2014. 10. 26.

Líbiában pedig közel 3000 bevetése volt a brit légierőnek, ám az egyértelműen kirajzolódó csökkenő trendek alapján az Egyesült Királyság a jövőben minden valószínűség szerint már nem lesz képes hasonló nagyságú erőket bevetni a nemzetközi biztonság fenntartása érdekében.¹⁵ A teljesség igénye azonban megköveteli, hogy ne feledkezzünk meg arról a tényről, miszerint az Egyesült Királyság a jelentős csapatkivonások ellenére is még mindig a világon az egyik legnagyobb békefenntartó nemzet, és amennyiben meg kívánja tartani jelenlegi státuszát a nemzetközi rendszerben, úgy valószínűleg arra fog törekedni, hogy ne is veszítse el a békefenntartásban betöltött jelenlegi pozícióját.

A Védelmi Minisztérium nyilatkozatai szerint, bár a 2010. évi SDSR következményeként meghirdetett haderőreform a hadsereg létszámának jelentős csökkentésével fog együtt járni, ez nem jelenti képességeinek visszaesését. A javaslatok gyakorlati végrehajtása során így azt a kettősséget kell(ene) feloldani, hogy a brit haderő mérete ugyan csökken, kvalitásait tekintve azonban professzionálisabbá és a jövő kihívásaihoz könnyebben alkalmazkodóvá válik. A Védelmi Minisztérium nyilvánvalóan azt kommunikálta, hogy a haderő átalakítása nem fogja a hadsereg bevethetőségének változását eredményezni, a döntéshozóknak pedig feltett szándéka a hadsereget aszerint átalakítani, hogy annak jobb képességek álljanak rendelkezésére a kockázatok felmérése, a konfliktusok kezelése, valamint eszkalációjuk megakadályozása terén. A haderőreform egyik kulcsfogalma a „rugalmasság” lenne, azaz a sokrétűen alkalmazható katonai erő és eszközpark fenntartása.

Mindez azonban megkérdőjelezhető annak fényében, hogy egyes eszközöket fokozatosan teljesen kivonnak a szolgálatból, aminek csak egy része fogható fel modernizációként, más része azonban egyértelmű csökkentés. 2019-ben várhatóan az utolsó Tornado típusú vadászbombázó is eltűnik majd a hadrendből, és a Typhoon típus pótolja majd; a nukleáris tengeralattjárókra telepített ballisztikus rakéták robbanófejeinek számát csökkentik, mint ahogy a tengeralattjárók számát is (négyről háromra). Mivel a Védelmi Minisztérium költségvetését 2014–2015-ben további 247 millió fonttal csökkentik, az SDSR-ben foglalt hosszú távú stratégiai célkitűzések rövid távon igen gyakran akadályokba ütköznek a forrásszűkösség miatt. A haderőreform további célja a rugalmasság növelése mellett a szövetségesekkel történő szorosabb együttműködés kialakítása és az expedíciós képességek fejlesztése.¹⁶

A felülvizsgálati jelentésben lefektetett irányelvek alapján a brit hadsereg létszámának 2010 és 2020 közötti csökkentését két fázisban hajtják végre az egyes haderőnemeken belül: a haditengerészet létszámának a 2010-es 35 000 főhöz képest 2015-re 30 000, 2020-ra pedig 29 000 főre kell csökkennie; a szárazföldi erők létszámát a 2010-es 102 000 főről 2015-re 95 000 főre, 2020-ra pedig 94 000 főre csökkentik. A légierő 38 000 fős állománya 2015-re 33 000 főre, 2020-ig bezárólag pedig 31 500 főre fog redukálódni. Mindezek mellett az SDSR állásfoglalása szerint a brit nemzetközi békefenntartó tevékenységet illetően az országnak képesnek kell lennie egy 6500 főt állomásoztató tartós stabilizációs művelet, egy 2000 fős komplex intervenció, valamint egy 1000 főt számláló egyszerű intervenció egy időben történő végrehajtására.¹⁷

15 Selján Péter: i. m.

16 *Securing Britain in an Age of Uncertainty: The Strategic Defence and Security Review. HM Government*, 2010. október

17 Uo.

A haderőreformot előirányozó dokumentum kitért minden, az Egyesült Királyság fegyveres erejének részét képező haderőnem és fegyvernem helyzetének részletes ismertetésére és átalakításuk opcióira. Alapvető célkitűzés maradt, hogy nem hajtanak végre sem mennyiségi, sem pedig minőségi csökkentést a végső elrettentés eszközeként fenntartott nukleáris csapásmérő képességek tekintetében. A 2006-ban kiadott, a nukleáris erőkre vonatkozó Fehér Könyv¹⁸ szellemiségét tükrözve a 2010-es SDSR-ajánlások is az Egyesült Királyság nukleáris arzenáljának legmarkánsabb részeként tekintenek a Vanguard osztályú tengeralattjárókra, valamint az azokra telepíthető Trident hordozórakétákra,¹⁹ és a nukleáris elrettentő képesség fenntartását, stabilitását és fejlesztését határozzák meg célként a következő évekre is. Ugyan a haderőreform első évében olyan szakértői vélemények is megjelentek, hogy a négy Vanguard osztályú tengeralattjáróból a kormánynak csak három lenne szükséges megtartania nukleáris arzenáljában, az eszközcsökkentésre nem került sor. A Védelmi Minisztérium tervei szerint a haderőreform keretein belül a következő tíz évben 35,8 milliárd fontot fognak költeni a nukleáris tengeralattjárók modernizálására és ezzel együtt az elrettentő képesség fejlesztésére, beleértve a hét darab Astute osztályú nukleáris támadó tengeralattjáró és a Vanguard osztályú tengeralattjárókat váltó, a Successor-program részeként készülő osztály fejlesztését is.²⁰

A reformterületek közül kiemelt figyelmet fordítottak a kibervédelem és a brit különleges erők fejlesztésének kérdéseire. David Richards tábornok iránymutatása alapján a haderőnek képesnek kell lennie földön, vízen, levegőben, valamint a kibertérben egyaránt védelmet biztosítani, ez pedig szükségessé teszi a kiberképességek létrehozását is. Richards elképzelése szerint a hadsereg a hagyományos fegyverek mellett lehetőséget kapna kiberfegyverek használatára is, amelynek alapját az úgynevezett Összhaderőnemi Tartalékos Kiberegység (Joint Cyber Reserve Unit) jelentené.²¹ Ezekben a területeken a Védelmi Minisztérium az SDSR javaslatait figyelembe véve jelentős korszerűsítésbe kezdett.²²

A 2010. évi brit Stratégiai Védelmi és Biztonsági Felülvizsgálat tehát minden haderőnem és fegyvernem tekintetében megtette a haderő fejlesztésére és a költségvetési kiadások csökkentésére vonatkozó javaslatait. A fentiek mellett kiemelte továbbá az Egyesült Királyság tengerentúli területeinek védelmét, valamint előirányozta a brit csapatok Németországból történő kivonásának 2020-ig történő végrehajtását. Az SDSR ugyancsak kiemelt figyelemmel kezelte az Afganisztánban zajló ISAF és Operation Herrick válságreagáló műveletek lezárását, mert az Afganisztánból való kivonulás mind az Egyesült Államok, mind pedig az Egyesült Királyság számára egy bonyolult és komplex feladatrendszer megoldásával járt együtt.

18 *The Future of the United Kingdom's Nuclear Deterrent*. UK Government, 2006. december.

19 Mivel a darabonként négy-négy rakétakilövő rendszerrel rendelkező négy tengeralattjáró minden Trident rakétája tizenkét robbanófej kilövését teszi lehetővé 12 000 kilométer távolságra, így ezek a tengeralattjárók az Egyesült Királyság stratégiai elrettentő képességének alapját képezik. *Vanguard Class. Protecting our Nation's Interests*. *royalnavy.mod.uk*, 2014. április

20 De Larrinaga, Nicholas: UK MoD Details 160 Bn Pounds Plan for Equipment. *IHS Jane's Defence Weekly*, 2013/6., 2013. 02. 06.

21 IISS: *The Military Balance 2014*. Routledge, London, 2014, 70. o.

22 *Securing Britain in an Age of Uncertainty: The Strategic...* i. m.

Az Army 2020-kon koncepció

Az Army 2020-program a 2010-ben kiadott brit stratégiai védelmi felülvizsgálat során megfogalmazott ajánlások gyakorlatban történő megvalósításának koncepciója. Célja, hogy felkészítse és képessé tegye az Egyesült Királyság haderejét a jövő lehetséges kihívásaival való rugalmas, eredményes szembenézésre. A koncepció alapját egy olyan egységes brit haderő létrehozása képezi, amely a korábban egymástól különválasztva működő reguláris és tartalékos erőket egy homogén egységbe fogja. Eszerint a haderő tartalékos állományát is alkalmazhatnák olyan különleges körülmények között, mint a hosszú távú stabilizációs műveletek vagy a tengerentúli kötelezettségek teljesítése. Összességében a haderő mintegy 112 000 fős létszámát 82 000 reguláris és 30 000 kiképzett tartalékos katona képezi majd.²³ A tartalékos állomány művelési támogató képességének növelése érdekében a korábbi Honi Erők (*Territorial Army*) állományát a csökkentésekkel párhuzamosan 30 000 főre növelve megkésztetik, és a fent említett integrált struktúra részévé teszik a haderőnemekhez szorosan kötődve.

Az Army 2020-kon koncepció alapján a brit haderő – struktúráját tekintve – három elem-ből fog állni:

- A Reagáló Erők (*Reaction Force*) a három (ebből egy gyorsreagálású) páncélozott gyalogsági dandarra épülő hadosztályát és a Légierő (szintén gyorsreagálású) 16. Légi Szállítási Rohamdandárját, illetve a 3. Tengerészgyalogos Dandárját foglalja majd magában.
- A Rugalmas Reagáló Erőket (*Adaptable Force*) reguláris és tartalékos gyalogsági és könnyű gépesített ezredek alkotják majd, összességében hét könnyű összefegyvernemi dandár (mintegy 30 000 fő) erőben, amelyek eltérő készenlétben állnak rendelkezésre.²⁴ A koncepció a Rugalmas Reagáló Erők rugalmasan alkalmazható képességeinek körébe beleérti az állandó (például Cipruson, Bruneiben vagy a Falkland-szigeteken fenntartott) katonai jelenlét-höz kapcsolódó kötelezettségek ellátását, továbbá a civil szakértők humanitárius műveletekben történő alkalmazását, humanitárius segélyezési feladatok ellátását, a békefenntartással kapcsolatos tevékenységek végrehajtását, az etnikai és polgárháborús konfliktusok megelőzésében való részvételt, valamint az Egyesült Királyság területén kialakuló veszélyhelyzetek kezelését is.
- A két komponenst támogató elemet a specializált képességekkel – például a felderítő és hírszerző alakulatok pilóta nélküli repülőeszközeivel (UAV) – is felálló Támogató Erők (*Force Troops*) alkotják.²⁵ A Reagáló Erők és a Rugalmas Reagáló Erők munkáját a Támogató Erők harci kiszolgáló támogató egységei segítik, amelyek reguláris és tartalékos erőkből összeállított tüzérségi, logisztikai, híradó és kommunikációs, hírszerzési, valamint egészségügyi feladatok ellátására képesek.²⁶

23 *Army 2020. army.mod.uk*, 2014. május.

24 Csiki Tamás: A gazdasági válság hatása Magyarország és egyes szövetséges államok védelmi reformjaira és stratégiai tervezésére III. *SVKK Elemzések*, 2013/11. 2. o.

25 *Army 2020. army.mod.uk*, 2014. május.

26 *Modernising to Face an Unpredictable Future. Transforming the British Army. army.mod.uk*, 2012. július.

A haderő-átalakítási program célja, hogy a brit hadsereget 2020-ra felkészítse és képesé tegye az azonnali és hatékony válaszadásra a jövő stratégiai kihívásaira. A 2010-es SDSR felülvizsgálta az Egyesült Királyság azon védelmi kötelezettségeit, amelyeknek a teljesítése generációs változást igényel a hadsereg struktúrájának, összetételének és képességeinek szempontjából.²⁷ A legtöbb kritika, amely eddig a brit haderő-fejlesztési programmal kapcsolatban napvilágot látott, a hadsereg tartalékos részének átalakításával foglalkozik. A koncepció értelmében ugyanis a Védelmi Minisztérium 30 000 fővel kívánja bővíteni az Egyesült Királyság hadseregének tartalékos állományát. Michael Clarke, a Royal Unified Services Institute (RUSI) igazgatójának a *The Economist*-ban publikált álláspontja szerint a tartalékos haderő ilyen nagy volumenű kiterjesztése és az ennek következtében véghezvitt toborzás túlságosan bonyolult, nehéz, illetve az adott bürokratikus keretek között túlzottan körülményes és komplikált feladat. Clarke egyrészt felhívja a figyelmet arra a nem elhanyagolható tényre, hogy a tartalékos katonák szolgálatának tervezett meghosszabbításához az aktuális jogszabályok módosítására, valamint új törvények megalkotására van szükség, másrészt kritikai megjegyzést tesz arra vonatkozólag, hogy véleménye szerint lehetetlen az összes tartalékos felszerelését biztosító összeget elkülöníteni a jelenlegi védelmi büdzséből. A RUSI igazgatója a következőképpen fogalmaz: „Nagyon szerencsétlen helyzet lenne, ha kiderülne, hogy az új brit hadsereg első igazi ellensége a következő, a 2015-ös SDSR.”²⁸

A kormányzatból – és azon belül is természetesen kiemelten a Védelmi Minisztériumból – érkező nyilatkozatok azonban ezzel ellentétben azt állítják, hogy teljesen megalapozatlanok azok az aggodalmak, amelyek a 2015. évi felülvizsgálattal kapcsolatban napvilágot láttak, hiszen a 2010-ben megfogalmazott célkitűzések megvalósítása többé-kevésbé a tervezett ütemben halad. A minisztériumban szolgáló katonai vezetők szerint az SDSR által szabott feladatok maradéktalan teljesítésének jelenleg két jelentős külpolitikai probléma szabhat gátat: az egyik, hogy az orosz–ukrán konfliktus kirobbanása megváltoztatta az Egyesült Királyság Oroszországgal kapcsolatos külpolitikai stratégiáját, és a konfliktus nyomán a NATO és Oroszország kapcsolatában történt elhidegülés *ad hoc* válaszadásra készítheti az Egyesült Királyságot, ami hatással lehet a haderő átalakításának ütemére és tartalmi elemeire is. A másik – ugyanilyen jellegű – probléma az úgynevezett Iszlám Állam (ISIS/ISIL) iraki és szíriai térnyerése, ami olyan katonai és politikai kihívások elé állíthatja az Egyesült Királyságot, amelyek alapjaiban és gyorsan változtathatják meg a tervezett koncepciót.²⁹

Az Egyesült Királyság haderőreformjával kapcsolatban azonban természetesen nemcsak kritikai, hanem a fegyveres erő transzformációját üdvözlő, annak sikerét jósoló észrevételek is teret kapnak. A brit haderő átalakításának és fejlesztésének eredményeivel kapcsolatos nézetek közötti különbségeket jól szemlélteti Mungo Melvin, a brit hadsereg nyugalmazott vezérőrnagyának elemzése, melyben ő is cáfolta Michael Clarke arra vonatkozó állításait, hogy a brit hadsereg transzformációja és jövőbeni alkalmazása nem sok si-

27 Modernising to Face an Unpredictable Future... i. m.

28 New Model Army. The Army is to Be Trimmed and Reshaped, with a Larger Reserve. *The Economist*, 2012. 07. 07.

29 Allport, Rowan: Enabling Intervention: Looking towards the 2015 Strategic Defence and Security Review. HSC, 2014. 08. 11.

kerrel kecsegtet. A nyugállományú főtiszt szerint sok igazság rejlik abban a kijelentésben, miszerint a brit hadsereg manapság példátlan kihívásokkal néz szembe, hozzátette azonban, hogy a Védelmi Minisztérium szakmai hozzáértésének köszönhetően előre láthatólag meg tudja oldani a felmerülő problémákat. Melvin akkor felhívta a figyelmet arra, hogy miközben már csak hónapok vannak hátra az Afganisztánból történő teljes kivonulás végrehajtásáig, valamint a Németországból történő csapatkivonások is egyre inkább felgyorsulni látszanak, a brit hadseregnek képesnek kell lennie a Cipruson és más támaszponton állomásoztatott kontingensének irányítása és fenntartása mellett az SDSR által előírt és az Army 2020-koncepcióban részletezett új hadseregstruktúra létrehozására is. Melvin kifejtette továbbá, hogy a tartalékosok toborzása, valamint a hadseregbe történő integrálása és ennek finanszírozása a tervek szerint halad, annak ellenére, hogy a fegyveres erőknek jelenleg eddig nem tapasztalt kihívásokkal kell szembenézniük. Bár az Egyesült Királyság hadereje az elmúlt húsz évben jól bizonyította képességeit az olyan váratlan helyzetekben, ahol gyorsaság, mozgékonyaság, improvizációs készség és pragmatizmus nélkül nem lett volna megoldható egy-egy probléma, ez valószínűleg a jövő kihívásait tekintve még a brit hadsereg számára sem lesz elegendő. Ahhoz, hogy alkalmazkodni tudjanak a jövő potenciális kihívásaihoz, át kell alakítani egy folyamatosan gondolkodó, kísérletező és új ötleteket tesztelő szervezetté. A hadseregnek – Melvin szerint – úgy kell gondolkodnia a fenyegetésekről, hogy a bizonytalanságot a nemzetközi környezetből fakadó állandó tényezőként értékelje. Így fel kell adnia az egyes időintervallumokra korlátozódó, specifikus konfliktusokra adandó válaszmechanizmusainak használatát, és a fegyveres erőket ki kell képezni az állandó, csakis hosszú távon kezelhető biztonsági kockázatokból fakadó fenyegetések elleni küzdelemre.³⁰ Az Army 2020 pedig ezzel a véleménnyel összhangban a jövő kihívásainak kezelésére hivatott felkészíteni a brit hadsereget.

A haderőreformmal kapcsolatos szkeptikus vélemények mégis fennmaradtak. A 2014 októberében a brit alsóházban zajlott konzervatív–munkáspárti vitában³¹ elhangzottak alapján a brit hadsereg transzformációjának tervei éppen elbukni látszanak. A *The Telegraph* egy kiszivárogtatott dokumentumra hivatkozik, amely szerint a védelmi kiadások átalakítása (pontosabban csökkentése) figyelmen kívül hagyja a potenciális új katonák finanszírozását, így a tartalékos erők bővítése biztosan sikertelen lesz. A dokumentumban foglaltak alapján a toborzás válsága maga után vonhatja a hadsereg jövőbeni strukturális és műveleti képességeit illető problémákat. A tízoldalas beszámoló kifejti, hogy a brit hadsereg jelenleg csak feleannyi tartalékost toboroz, mint amennyire szüksége lenne az Army 2020-koncepcióban megfogalmazott céljainak eléréséhez.³²

A 2020-ig szóló tervek nemcsak a hadsereg átstrukturálását, illetve működésének optimalizálását tűzték ki célul, hanem megfogalmazták a brit fegyveres erők haditechnikai eszközparkjára vonatkozó fejlesztési irányelveket is. A Védelmi Minisztérium 2013. január 31-i bejelentése alapján az állam az addig 150 milliárd fontra tervezett fejlesztési forrásait 159 milliárd fontra emelte a következő tízéves időszakra. A kormány az így megnövekedett védelmi költségvetésből 60 milliárd fontot kifejezetten a hadsereg moderní-

30 Melvin, Mungo: *Operation Enquiry: How to transform an Army?* RUSI Newsbrief, 2013. 06. 24.

31 Fallon Questioned over 2015 SDSR. 2014. 10. 20.

32 Hope, Christopher – Kirkup, James: *Reforms Have Left the Army in Chaos.* *The Telegraph*, 2013. 10. 16.

zálását szolgáló új haditechnikai eszközök beszerzésére szán. A Védelmi Minisztérium azt is kiemelte, hogy az addig a védelmi büdzséből „szabad felhasználásra” elkülönített 8,4 milliárd fontos összeget, valamint a beszerzési programok váratlan módosulásának esetére félretett 4,8 milliárd fontos „véstartalékot” a fejlesztési források növelésétől függetlenül továbbra is fenntartja, vagyis nem használja fel az eszközbeszerzés során.³³ A minisztérium feltehetően azzal a céllal hívta fel a figyelmet a lekötött összeg megtartására, hogy érzékeltesse a sikeres haderőreform eredményeit, miszerint a kormánynak sikerült tartalékot képeznie, és a plusz pénzügyi források felhasználásával módjában áll a hadsereg fejlesztése mellett új haditechnikai eszközök beszerzése is.

A haderőreform során végrehajtandó haditechnikai fejlesztések

A 2010. évben kezdődő haderőreform természetes módon nem csak a hadsereg felépítését és a személyi állomány létszámát, összetételét érintette. A fegyveres erők rendelkezésére álló eszközpark fejlesztése és átalakítása ugyanúgy a reform részét képező folyamat, mint a védelmi tervezés és a személyi állomány átalakítása. A következőkben a teljesség igénye nélkül néhány, a haderőreformban érintett, kiemelt haditechnikai eszközrendszerrel kapcsolatos változást mutatunk be a *Jane's Defence Weekly* haditechnikai fejlesztésekkel foglalkozó folyóirat beszámolóí alapján.

A haditechnikai modernizáció keretében a Védelmi Minisztérium 18,5 milliárd font összegű fejlesztési forrást tart fenn a légierő új eszközei számára, különös tekintettel Eurofighter Typhoon típusú vadászpilóták, F-35 típusú ötödik generációs vadászbombázók, valamint pilóta nélküli repülőgépek fejlesztésére.³⁴ Bár az Egyesült Királyság 2010-ben még százharmincnyolc darab F-35A és F-35B típusú vadászpilótárgép vásárlását tervezte a 2015-ös SDSR vizsgálatáig, 2012 augusztusában Philip Hammond védelmi miniszter arról számolt be, hogy ez negyvennyolc darabra redukálódott,³⁵ ami egyértelműen a csökkenő források következménye. (A tervezett mennyiségből 2013-ban szereztek be az első négy darabot.)

A haderőreform részeként megkezdődött a szárazföldi telepítésű légvédelmi rendszerek számának növelése is. Az előzetes tervek szerint 2015-re kibővítik a légtérrel ellenőrző és légtérvédelmi hálózatot, ami 2027-re éri el a teljes műveleti képességet. A 2027-es távlati cél ugyan túlságosan hosszú időnek tűnhet, azonban e rendszerek modernizációja jelenti az egyik legnagyobb feladatot, amely egy igen komplex beszerzési program keretein belül valósul meg.³⁶

A brit felszíni hajóflotta modernizálására 17,4 milliárd fontot készülnek költeni a következő tíz évben. A fejlesztési irányok között szerepel mindkét Queen Elizabeth osztályú repülőgépgépjármű nagyjavítása, a hat Type 45-ös típusú irányított rakétás romboló modernizációja, valamint a Type 26-os fregatt (az úgynevezett Global Combat Ship) fejlesztése.

33 De Larrinaga, Nicholas: i. m.

34 De Larrinaga, Nicholas: i. m.

35 Hewson, Robert: UK Slashes F-35B Numbers but Might Look to Split Buy with F-35As. *IHS Jane's Defence Weekly*, 2012/31, 2012. 08. 01.

36 Ripley, Tim: UK Reveals Future Air Defence Plans. *IHS Jane's Defence Weekly*, 2013/3, 2013. 01. 16.

tésének befejezése. A terv szerint a többcélú Global Combat Shipből 12-13 darab áll majd szolgálatba a 2020-as években.³⁷

Emellett a haditechnikai fejlesztések során nemcsak azokat az eszközöket kell beszerezni vagy fejleszteni, amelyek nem állnak rendelkezésre vagy modernizációra szorulnak, hanem pótolni kell a fegyveres erők katonai műveletek során elveszített haditechnikai eszközeit is. Ez bizonyos mértékben megnehezíti a haderőreform kivitelezését is, mert a veszteségek és javítások nem vagy csak korlátozott mértékben jelezhetők és tervezhetők előre. Ilyen eszköz például a – 2 millió dollár egységárú – Hermes 450 típusú, pilóta nélküli repülőgép, amelyből az Egyesült Királyság az afganisztáni műveletei során az eszköz 2007-es debütálásától számítva 2012 végéig tizenegy darabot veszített.³⁸

A brit haditechnikai fejlesztésekhez szorosan kapcsolódik az Egyesült Királyság védelmi iparának működése és fejlesztése is a változó igények kielégítése céljából. A Jane's Defence Weekly 2013. szeptemberi értesülései szerint az Egyesült Királyság kormánya megkezdte egy új, az ország védelmi iparának átfogó fejlesztését célzó védelmi ipari modernizációs terv kidolgozását. A kormány által elfogadott Védelmi Növekedési Program kulcskomponensei között szerepel a védelmi ipari export növelése, az olyan intelligens rendszerek fejlesztése, mint az elektronikai vagy autonóm rendszerek. A légierővel kapcsolatos megállapodások képezik a hadiipari export domináns részét: a 2003 és 2012 közötti időszakban a teljes védelmi export körülbelül 82 százalékát a légierőben használatos eszközök eladása tette ki. A brit védelmi ipar legfőbb kereskedelmi partnere 2012-ben Szaúd-Arábia és Omán voltak, amelyeknek az Egyesült Királyság többek között Eurofighter Typhoon típusú vadászrepülőgépeket exportált. A védelmi ipar fejlesztése összességében tehát kulcsfontosságú kérdés a haderőreform szempontjából, hiszen amellett, hogy ez a gazdasági szektor önmagában körülbelül százezer brit állampolgárnak biztosít megélhetést és 22 milliárd font értékű forgalmat bonyolít le minden évben, csak exportjának volumene körülbelül 8,8 milliárd fontra becsülhető.³⁹

37 Britain's Future Frigates: Type 26 Global Combat Ships. *Defense Industry Daily*, 2014.

38 Jennings, Gareth: UK Reveals Hermes 450 Losses in Afghanistan. *IHS Jane's Defence Weekly*, 2012/44, 2012. 10. 31.

39 Forrester, Charles: UK Launches Defence Industry Growth Plan. *IHS Jane's Defence Weekly*, 2013/37, 2013. 09. 11.